

เรื่อง บายศรี

รายละเอียด

บายศรี เป็นการใช้ภูมิปัญญาไทย ในการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ ผู้ได้รับการทำพิธี บายศรีจึงเป็นของสูง สิ่งมีค่าของไทยมาแต่โบราณ ในงานมงคลทุกงานจะมีพิธีที่มีบายศรีเป็นส่วนสำคัญ เป็นศาสนพิธีของศาสนา พราหมณ์ คำว่าบาย เป็นภาษาเขมร หมายถึง ข้าวสุก ศรี เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง มิ่งขวัญ บายศรี จึงหมายถึง ขวัญข้าว หรือภาชนะใส่เครื่องสังเว

ก่อนทำพิธีสู่ขวัญ ต้องมีการจัดทำพาขวัญหรือชั้นบายศรี หมายถึง ภาชนะใส่เครื่องสังเวบูชาก่อนการเรียก ขวัญ ตกแต่งอย่างสวยงามด้วยใบไม้ เช่น ใบตองกล้วย นาม่าพับ เป็นมุมแหลมและเย็บซ้อนอย่างสวยงาม อาจ ทำเป็น 3 ชั้น 5 ชั้น หรือ 7 ชั้น แล้วแต่ความเหมาะสมของผู้จัดพิธี บายศรีจึงเป็นความเชื่อของคนทุกภาคในประเทศไทย การทำพิธีโดยใช้บายศรี ก่อให้เกิดขวัญกำลังใจ ช่วยให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง สามารถเผชิญภัยอันตราย ได้อย่างดี ทำให้เกิดโชคลาภและสิริมงคลแก่ผู้กระทำ การใช้บายศรี มีทั้งเหตุการณ์ดีและเหตุการณ์ไม่ดี

การสู่ขวัญโดยใช้บายศรีในเหตุการณ์ดี เช่น การเกิด บวช แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ ฉลองตำแหน่ง ผูกเสี่ยว การกลับมาบ้าน เพื่อให้เกิดสิริมงคลยิ่ง ๆ ขึ้นไป

การสู่ขวัญโดยใช้บายศรีในเหตุการณ์ที่ไม่ดี เช่น การเจ็บป่วย การเกิดอุบัติเหตุ หรือเหตุการณ์ร้ายต่าง ๆ ที่ ทำให้เสียขวัญ เพื่อสะเดาะเคราะห์ ให้หายจากเหตุการณ์ร้าย

หมอลำขวัญ จะเป็นผู้ประกอบพิธี โดยเชิญเทวดาอารักษ์มาเป็นสักขีพยาน และบันดาลให้เจ้าของขวัญประสบความสำเร็จ ความสุขและความเจริญ

บายศรี ตั้งแต่โบราณมีหลายชนิด แต่ละชนิดมีชื่อเรียกแตกต่างกัน มีวิธีทำและวิธีใช้ไม่เหมือนกัน อาทิ

1. บายศรีเทพ ใช้ในพระราชพิธีต่าง ๆ สำหรับบวงสรวง เทพ พรหม เทวดาอารักษ์ ประกอบด้วย บายศรี เก้าชั้น ทั้งหมดแปดตัว ประดับพานด้วยดอกดาวเรือง กุหลาบและดอกกรัก ยอดตัวบายศรีปักด้วยเม็ดโพมและ เข็มหมุด ห้อยอุบะดอกกรัก ประดับยอดด้วยดอกดาวเรืองและดอกบัว

2. บายศรีพรหม ใช้ในงานพิธีใหญ่ สำหรับบวงสรวงเทพยดา หรือองค์พรหม ประกอบด้วย บายศรีตัวแม่ เก้าชั้น 4 ตัว และตัวบายศรี 6 ชั้น 4 ตัว ประดับด้วยดอกดาวเรือง ดอกกุหลาบ ดอกบ้านไม้รั้วโรย ห้อยอุบะดอกกรัก ยอดประดับด้วยดอกบัวและดอกดาวเรือง

3. บายศรีตอ ใช้ในงานบวงสรวงครูแขนงต่าง ๆ ประกอบด้วย บายศรีตัวแม่เก้าชั้น ตัวลูกเจ็ดชั้น ประดับพานด้วยดอกดาวเรือง กุหลาบ ห้อยอุบะดอกกรัก ประดับยอดด้วยดอกดาวเรืองและดอกบัว

4. บายศรีปากชาม นิยมทำ 3 ชนิดคือ

- 4.1 บายศรีปากชาม 7 ยอด (เล็ก เป็นบายศรีขนาดเล็กที่มีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์มาก ใช้ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น ตั้งศาลพระภูมิ ทำบุญต่าง ๆ ยอดกรวยเสียบด้วยไข และดอกไม้ที่เป็นมงคล

- 4.2 บายศรีปากชาม 7 ยอด ใช้ในงานพิธีต่าง ๆ เช่น ทำขวัญเด็กเกิดใหม่ โกงนมไฟ โกงจุก สร้างบ้าน

ยกเสาเอก ไหว้ครู ตั้งศาลพระภูมิ

4.3 บายศรีปากชาม 9 ยอด ใช้ในงานพระราชพิธีใหญ่ ๆ เพื่อสักการะบูชาครูบาอาจารย์ บวงสรวงเทพยดา ประดับด้วยบายศรีตัวแม่ 9 ชั้น รอบพานประดับด้วย ดอกดาวเรือง ดอกบานไม่รู้โรย ประดับยอดด้วยดอกดาวเรือง

บายศรีจึงเป็นเป็นงานฝีมือของภูมิปัญญาไทย ที่ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้อยู่ในพิธี ซึ่งน่าสนใจว่าจะไม่สาบสูญอย่างแน่นอน เพราะคนไทยยังนิยมใช้บายศรีในพิธีต่าง ๆ อยู่เสมอ แต่ที่น่าเป็นห่วงคือ คนทำบายศรีเป็นมีน้อยลงทุกที การสืบทอดไม่สามารถเรียนรู้กันได้อย่างจริงจัง ขึ้นอยู่กับฝีมือและหัวใจ ดังเช่น คุณบุญลือ โอสา ที่ทำบายศรีสืบทอดจากแม่มา จนรุ่นลูก เราจึงหวังว่ารุ่นหลังคงสามารถสืบทอดต่อได้เช่นเดียวกัน

บายศรี...คุณค่าแม่ภูมิปัญญาไทย...ที่คนไทยควรศึกษา และเรียนรู้อย่างยิ่ง เป็นงานฝีมือที่วิจิตร สามารถใช้วัสดุท้องถิ่นและใกล้ตัวอย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ : บายศรี

ที่มา : สันติ อภัยราช. (2542). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. กำแพงเพชร: สภาวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร.

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-04-10

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1390&code_db=610007&code_type=01